

ORTAÇAĞ MÜLKİYET ÖĞRETİSİ VE İNSANOĞLU MÜLKİYETİ

KÖLELİK (2)

Yrd. Doç. Dr. M. Kemal Utku

Atılım Üniversitesi, İşletme Fakültesi E. Öğr. Üyesi

Aziz Thomas'ın, Kilise ile Antik filozoflar arasındaki uzlaşmacı ve iletişimci rolü kölelik konusunda çok açıktır. Bu konudaki beyanları eserlerinde bölük pörçük mevcut olmalarına rağmen, Thomas'ın kölelik kurumunun yasallığını kabul etmeğe hazır bir tutumu olduğunu söyleyebiliriz; sadece Augustinus'un öne sürdüğü prensipler çerçeve-sinde değil, aynı zamanda Aristo ve Romalı hukukçuların görüşleri doğrultusunda da.

'Summa' adlı yapıtında, Thomas Aquinas(Aquinas, 1982,iii,9) insanların masumiyetlerini henüz kaybetmedikleri devirlerde de herkes eşit miydi sorusuna cevaben masumiyet çağında bile cinsiyet, bilgi, adalet gibi hususlarda eşitsizliğin var olduğu şeklindeki Augustinus'un argümanını tümüyle benimsemiştir. İnsanların henüz masumiyetlerini yitirmedikleri çağda mevcut olmayan tek eşitsizlik 'günah'ın yol açtıklarıydı ve bu da esirlikti der Aziz Thomas (a.g.e.).

'De Regimina Principum' da Aquinas köleliğe Augustinus'un gözleriyle bakmağa başlar (Aquinas, 1982, 11.ii.57,3): '...Ancak, insanın insan üzerindeki egemenliği doğa yasası gereği midir yoksa Tanrı tarafından izin verilmiş veya sağlanmış mıdır konusu tabii ki çözülebilir. Egemenlikten kastımız eğer esaret benzeri bir baş eğme ise, bu günah yüzünden meydana gelmiştir. Ama burada amaç üzerinde egemenlik kurulan kişiyi yönlendirme ve tavsiye de bulunmaysa bu doğaldır'.(a.g.e.)

Aziz Thomas, bir yandan Augustinus'un köleliğin günahın bir sonucu olduğu tartışmasını desteklerken, aynı zamanda Aristo'nun konuya ilişkin düşüncelerini de kabul eder. Thomas, sorunu tartıştığı 'Summa' (Aquinas, 1982, iii,9) adlı yapıtında , Aristo'ya göre insanlar arasında köleliğin doğal olduğunu yineler: ' Isidore' un belirttiği gibi kölelik devletlerin kendi hukukuna aittir ve bundan dolayı da devletlerin hakkı doğal bir haktır' der. Aziz Thomas'ın 'Summa' da tartışmaya açtığı konuyu ise yine kendisi noktalar; mülkiyet hakları konusunda yaptığı gibi kölelik konusunda da, tamamen doğal olanla, ikinci derecede doğal olan arasında ayırım yapar. Şöyle ki, belirli bir kişinin bir başka kişi olması yerine köle olması olgusu mutlak olarak göz önünde bulundurulduğunda, doğal nedene bağlı olmadan ancak ikincil bir fayda bazında, bu kişinin akıllı bir diğer kişi tarafından yöneltmesi ve yardım edilmesi söz konusudur. Bundan dolayı, milletlerin yasalarına bağlı kölelik ikinci yolla doğal ancak birinci yolla değildir (a.g.e.).

' De Regimina Principum'da Aziz Thomas (a.g.e.,ii, 10), daha ileri giderek tüm Aristo kuramını benim-siyormuş gibi bir izlenim bırakır: ' Doğa diğer şeylerde olduğu gibi insanlar arasında da bir derecelendirmeye karar vermektedir. Bunu tüm unsurlarda alt ve üst olarak, her karışımında bir unsurun diğerine baskın çıktığı şeklinde görürüz. Bunu ayrıca vücutla zihin ilişkisinde de görürüz...Böylece kişiler arasında bazılarının doğaya göre köle olması gerekmez mi? Bazıları doğal nedenlerle akıl yönünden engellidir; bunlar akıllarını kullanamadıklarından dolayı kölelik benzeri işlerde çalışmak durumundadırlar, ve bunun da adı doğal yasadır.'

Janet'in üzerinde durduğu gibi, Aziz Tomas, köleliği kabul edilebilecek sınıra kadar kabul eder(Janet, 1887, 89-91): 'Aziz Thomas Aristo ile doğal bir kölelik olduğu fikrindedir; Augustinus gibi köleliğin hem günahın sonucu olduğunu kabul eder hem de Romalı hukukçuların köleliğin savaş, gelenek ve akitlerin sonucu olduğu görüşünü.'

'Summa'nın adaletle ilgili bir pasajında Aquinas (Aquinas, 1982, 11,ii.61.3), ' sahibini terk etmek konusunda kölenin teşvik edilmesi kişiyi incitmek demektir...ve köle sahibinin kişisel eşyası olduğundan hırsızlıkla eşdeğerdir' demektedir.

Görüldüğü gibi erken Hıristiyanlıktan Orta Çağ boyunca kölelik konusunu işleyen çeşitli filozoflardan, Hazreti İsa'nın Havarilerinden ve Kilise ulularından kısa alıntılar yaparak bu iki kurumun arasındaki ilişkiyi çok kısa da olsa betimlemeğe çalıştık. Özet olarak bir kez daha yineleyebiliriz ki, genel olarak kuramda ve pratikte Hıristiyanlık dini kölelik kurumuna karşı çıkmamış ve Orta Çağ boyunca da kendi çıkarlarına hizmet ettiği sürece bu kurumun sürmesine ses çıkarmamıştır. Kölelik, Hıristiyanlığın kabul ettiği ve değiştirmek için hiçbir çaba göstermediği, adeta eşya hukukunun, ekonomik düzenin ve devlet düzeninin bir parçası olarak kalmış ve devletin ahlaki güvencesiyle daha da güçlenmiştir. Hazreti İsa ve havarilerinin bile etraflarındaki kölelerden ve kölelik kurumundan haberdar oldukları halde köleliği kaldırmayı düşünmemişlerdir.

DİPNOTLAR

1

K. Kautsky'e göre Hıristiyanlığın köleliği tasfiye ettiği iddiası tamamen gerçek dışıdır; tam tersine Hıristiyanlık doğuşundan itibaren köleliğin sürmesine katkıda bulunmuştur. (Kautsky, 1925, 412): ' Antik çağlarda köle korku ile sindirilmiş, muhafaza edilmiştir. ..Hıristiyanlık kölenin körükörüne itaatini içtenlikle uyulması gereken ahlaki bir görev olarak yüceltmıştır.'

2

Roma İmparatorluğunu ulaştıran ülkelerin üretim tarzı tarımdı. Bu üretim tarzı ise çoğu üretim araçlarında özel mülkiyet gerektirir...Ancak özel mülkiyet olan her yerde ekonomik eşitsizlik hep vardır. Sınıf farklılıkları ve sınıf düşmanlıkları ortaya çıkar. Her sınıfın amacı aynıdır: Toprak üzerindeki mülkiyetini büyütme. Arazi mülküne sahip olmanın onu sürececek işçi olmadığı zaman hiçbir değeri yoktur. Bu olağanüstü problem geniş çiftliklerin ortaya çıkma olasılıkları mevcut olduğu durumlarda acilleşir. Ücretli işçilik yaygın değildi henüz ve özgür işçiler sayıca çok azdı. Roma aile işletmeleri be sanayisi birbirine yakından bağlantılıydı. Ayrıca ek işçiye gereksinim duyulduğu hallerde bu işçilerin çalıştıkları evin üyesi olmaları gerekemekteydi...Geniş zirai kuruluşların ek işçi gereksinimleri sadece zorla alıkoymayla sağlanabilmekteydi. Bu amaç kölelikle çözülmüş oldu...Kölenin yaşamını bağışlamanın tek bir nedeni vardı: Yeni bir esirin fiyatının yüksek olması. Ücretli işçi çok ucuza mal oluyordu ve eğer çalışmayacak bir duruma gelirse yerine birisini bulmak çok kolaydı; esirin işe satın alınması durumu vardı. Bu ise ucuz değildi. Zamansız ölen işçi, sahibi için önemli bir masraf kapısıydı(Kautsky, 1925, 50).

3

Ephesians, vi, 5,6,9.

4

Aristo, iki tür köle kabul eder(Tannenbaum & Schulz, 2011, 97): Geleneksel köle ve doğası gereği köle olmayan diye. Bu tür insanların akılları vardır ve kendi kent- devletlerinde (polis) yurttaş niteliğindedirler. Onlar genellikle, Aristo'nun zamanında bir tür uygulama sonucu köle olmuşlardır, örneğin bir savaşta ordularının yenilgisinin ardından esir alınırlarsa. Diğer yandan, doğal kölelerin akli eksiktir ve sürekli olarak bir efendinin onları yönetmesi gerektir. Bu düzenleme hem efendi hem de köle için faydalıdır. Kendi hallerine bırakıldıklarında köleler 'irrasyoneldir', kendilerine bakamazlar. Efendilerinin rasyonel emirlerine itaat ettiklerinde ise onlar efendilerinin erdemine katıldıkları için daha iyi durumda olurlar. Bu, elbette, efendi için de faydalıdır, zira köleler, onlara yurttaşlık görevlerini yerine getirmek ve kendilerini geliştirmeleri için gerekli boş

zamanı sađlarlar.

Aristo, köleler ile ilgili bu sonuçlara kendisi bütün insanları yukarıdan aŐađıya--hiyerarŐik--doğru akıl yürütme yeteneğine dayalı düzenin bir parçası olarak gördüğü için ulaŐır. Ruhun, bedeni, aklın tutkuyu yönettiği gibi, erkekler kadınları, efendiler de kölelerini yönetmelidir der Aristo. Aklı eksik olanlar, herkesin faydası için hayatlarını hizmet ederek geçirirler. Aristo, Platon'un 'filozof-kıral' elitizmini reddeder. Platon'un yönetici sınıf içindeki cinsel ve komünistçe eŐitlikiliđini de, kadınların ve 'doğal' kölelerin ikincil konumları gibi ekonomik farklılıklarında olağan sayıldığı erkek egemen bir yapıyla deđiŐtirir (a.g.e.)

KAYNAKLAR

Aquinas, Thomas 1981 Summa Theologica (Trans.:1981), Westminster, MD:Christian Classics.

-----, Thomas 1982 De Regimina Principum (Trans.: 1981), Westminster, MD; Christian Classics.

Aristotle. 1958 Politics (Ed. Ernst Barker) London: Univ. of Oxford Press,

Augustine. 1988 De Civitate Dei (Trans. 1981) Westminster, MD : Chrisian Classics.

Isidore de Seville. 2006 Etimologies (Trans. 2006) Cambridge: Univ. Press.

Janet, P.A.R. 1887 Histoire de la Science Politique (Paris: Colin Pub.

Kautsky, Karl 1925 Foundations of Christianity New York : Atheneum.

Lactantius. 1886 Divine Institutions, In (Ed. A.C. Coxe) Anti-Nicene Fathers, Vol. 7, Bufallo, N.Y., Christian Literature Pub. Co.

O'Brien,G 1920 An Essay on Medieval Teaching London: Longmans; Green and Co.

Tannenbaum & Schulz 2011 Siyasi DüŐünceler Tarihi Ankara: Adres Yayınları.